

Slavnostní zveřejnění Antikoncepčního atlasu Evropy 2023

Greguš J.

Centrum ambulantní gynekologie a primární péče, Brno

Centrum prenatální diagnostiky, Brno

Katedra filosofie, Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

Dne 8. února 2023 uspořádalo European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights (EPF) v Evropském parlamentu v Bruselu slavnostní zveřejnění Antikoncepčního atlasu Evropy 2023 (Contraception Policy Atlas Europe 2023), v pořadí již šestého. Tato publikace porovnávající legislativy jednotlivých evropských zemí v přístupu k moderní antikoncepci, antikoncepčnímu poradenství a online informacím o antikoncepci však ukazuje přetrvávající nerovnoměrný obrázek Evropy. Z toho důvodu byla součástí této akce i diskuse, jak zlepšit situaci, aby měli všichni evropští občané možnost zodpovědně plánovat své životy a rodiny.

ÚVOD

Antikoncepční atlas Evropy (Contraception Policy Atlas Europe) je online interaktivní mapa, která hodnotí 46 evropských zemí včetně Ruska, Turecka a zakavkazských republik co se týče přístupu k moderní antikoncepci, antikoncepčnímu poradenství a online informacím o antikoncepci. Cílem atlasu je podat přehlednou informaci, jaká je situace v jednotlivých státech, aby jejich vlády věděly, co a kde mají zlepšit.

Atlas byl poprvé vydán v roce 2017. Od svého vzniku se stal inspirací k mnoha legislativním změnám, a to jak v jednotlivých evropských zemích, tak na celoevropské úrovni. Vznik atlasu iniciuje Evropské parlamentní fórum pro sexuální a reprodukční práva (European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights, EPF) se sídlem v Bruselu. Toto fórum je uskupení členů evropských parlamentů, kteří jsou oddáni ochraně a podpoře sexuálního a reprodukčního zdraví a práv, a to jak v evropských zemích, tak globálně.

Strukturu atlasu a otázky v něm obsažené vytváří expertní skupina složená z vedoucích odborníků v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví. Kategorie atlasu a hodnocení situace v České republice a na Slovensku byly na stránkách tohoto časopisu podrobně představeny v loňském roce [1].

PREMIÉRA

Evropské parlamentní fórum pro sexuální a reprodukční práva naplánovalo slavnostní zveřejnění šestého vydání atlasu při příležitosti svátku sv. Valentýna. Akci zaštili europoslanci Sophie In't Veld z Nizozemska a Predrag Fred Matić z Chorvatska. Po obědě a úvodních formalitách včetně kvízu zkoumajícího znalosti o antikoncepci mezi lidmi přítomnými v sále i těmi účastníky

se on-line, se slova ujal výkonný ředitel EPF Neil Datta, který shrnul hlavní zjištění atlasu.

Úvodem Datta poukázal na to, že 57 % žen v Evropě užívá moderní antikoncepci, což představuje mírný vzestup ve srovnání s loňským atlasem. Dále zmínil, že v Evropě zůstává 35 % těhotenství nadále neplánovaných, což je však, srovnáváme-li jednotlivé regiony světa, nejnižší číslo [2].

Navzdory těmto dvěma pozitivním zprávám však Datta konstatoval, že situace zůstává velmi různorodá napříč jednotlivými evropskými zeměmi a že distinkce do značné míry sleduje hranici mezi západoevropskými a středo/východoevropskými zeměmi (viz **obrázek 1**) [3].

Nejlepšími zeměmi atlasu jsou Velká Británie (96,9 %), Francie (93,2 %) a Belgie (91,1 %). V závěsu následují Lucembursko (85,5 %), Švédsko (82,9 %) a Irsko (82,3 %). Nejhoršími zeměmi jsou naopak Polsko (33,5 %), Bosna a Hercegovina (39 %) a Maďarsko (40 %).

Česká republika se umístila se svými 51,7 % na celkové 29. příčce (ze 46 zemí), Slovensko (46,8 %) pak na 37. příčce [3]. Při srovnání s předcházejícími edicemi je patrný stacionární stav, kdy procentuální hodnocení těchto zemí se mění jen minimálně. Vliv na celkové pořadí v atlase tak mají změny v legislativách ostatních zemí než iniciativa českých či slovenských zákonodárců ve smyslu podpory či naopak omezování dostupnosti antikoncepce [4,5].

Zajímavostí je dobrá antikoncepční situace na Ukrajině, která si sice oproti minulému atlasu mírně pohoršila, ale procentuálně se nachází na úrovni České republiky (51,7 %). Výrazně si pohoršilo Turecko (pokles z 58 % na 42,2 %). Stacionární zůstává situace v Rusku (42,8 %) [3,5].

EVROPSKÉ TRENDY

Hlavní zjištění atlasu byla následující:

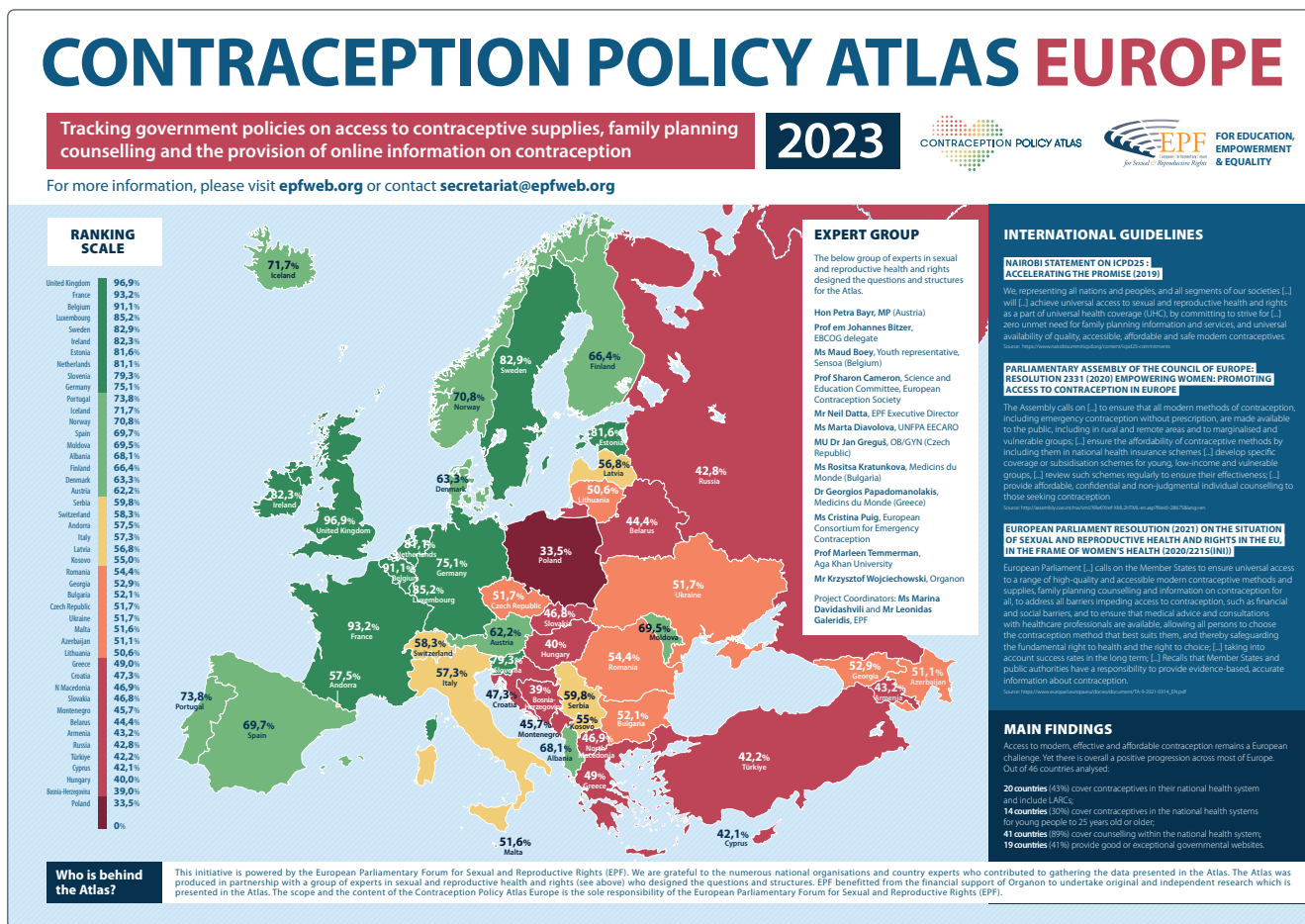
- 20 zemí (43 %) hradí antikoncepci z veřejného zdravotního pojištění, a to včetně metod dlouhodobě působící reverzibilní antikoncepce (long-acting reversible contraception, LARC). Česká republika ani Slovensko mezi tyto země nepatří, čímž nadále ignorují evropský trend antikoncepci hradit (či minimálně na ni přispívat) z veřejného zdravotního pojištění.
- Dalším evropským trendem je podpora metod LARC (kam patří intrauterinní inserty, podkožní implantáty a depotní injekce), protože představují vysoce spolehlivé a vratné typy antikoncepce.
- Antikoncepční poradenství hradí z veřejného zdravotního pojištění 41 zemí (89 %), včetně České republiky a Slovenska.
- Výborné či dobré státem garantované webové stránky o antikoncepci má však jen 19 zemí (41 % zemí). Česká republika a Slovensko mají stránky nevládní. Státem garantované stránky jsou hodnoceny lépe, protože podle expertů atlasu zajišťují objektivní a garantované informace.

DISKUSE

Následně proběhla diskuse s pozvanými řečníky na téma *Jaké jsou hlavní výzvy?* Byli jsme tři: senátorka Pauline O'Reilly z Irska (reprezentant politiky), právnička Rositsa Kratunkova z Medicins du Monde Bulgarie (reprezentant práva) a já (reprezentant medicíny). Hovořili jsme o svých zkušenostech s atlasem a o tom, jak k atlasu v jednotlivých zemích přitáhnout více pozornosti, a to jak u odborných společností, tak u politiků a široké veřejnosti.

Rositsa Kratunkova hovořila o tom, že vlády, které omezují dostupnost antikoncepce (a často i dostupnost interrupce) jsou právě středoevropské státy s nízkou porodností, v nichž dochází k poklesu jejich populace, což se tyto vlády snaží řešit právě omezováním až kriminalizací jednotlivých pilířů sexuálního a reprodukčního zdraví. Shodli jsme se však na tom, že zmenšující se populace není argumentem pro omezení lidských práv. Jak to výstižně poznamenala Sophie In't Veld: „*Upírat ženám jejich práva není řešením. Řešením je učinit danou zemi dobrým místem k životu...*“ [2]. Navíc je to i řešení nekoncepční, protože tyto a další restriktce vedou k emigraci části obyvatel, často právě do západoevropských zemí, a vedou tedy k dalšímu poklesu populace. Řešením je nastavení situace v dané zemi tak, aby lidé nemigrovali pryč a aby chtěli a mohli si dovolit mít (chtěné) děti.

Ve svém příspěvku jsem souhlasil s tím, že finanční a ekonomické bariéry představují překážku v přístupu k moderní antikoncepci a že hrazení antikoncepce z veřejného zdravotního pojištění je v tomto případě řešením. Zároveň jsem ale i poukázal na to, že existují i další bariéry, daleko subtilnější a málo diskutované, a právě o to zákeřnější, a to bariéry informační. Sem patří šíření předsudků, dezinformací a živých tvrzení týkajících se antikoncepce. Snažil jsem se jmenovat některé skupiny šířící tyto lži, například představitele anti-choice, kteří vystupují pod eufemismem pro-life. Jedná se však o obecnější fenomén (podobně tomu bylo v případě onemocnění covidem-19, epidemiologických opatření a očkování proti covidu-19), a sice střet informace versus dezinformace, v konkrétnější formě pak střet vědecká medicína versus nevědecké předsudky a lži.

Obrazek 1 Antikoncepční atlas Evropy 2023

Zdroj: převzato z citace 3

Pakliže se snažíme podporovat a bojovat za přístup k moderní antikoncepci coby lidskému právu, musíme cílit kromě finančních a ekonomických bariér i na bariéry informační. Jinak totiž můžeme skončit v hypotetické situaci, že veřejné zdravotní pojištění bude hradit antikoncepci ve všech evropských zemích, ale žádné ženy ji nebudou (ze strachu o život a/či zdraví) užívat. Důsledkem čehož by vzrostl počet interrupcí a neplánovaných/nechtěných těhotenství se všemi z toho vyplývajícími důsledky, především etickými a sociálními. Proto šíření správných informací a boj s šířením dezinformací a lži musí být naším prvotním cílem.

ZÁVĚR

Přístup k moderní, účinné a (cenově) dostupné antikoncepci je základní lidské právo a měl by být klíčovým zájmem vlád v podpoře autonomie a emancipace svých občanů, aby mohli zodpovědně plánovat své životy a rodiny. Přístup k antikoncepci však v evropských zemích zůstává stále nerovnoměrný, nicméně je patrný celkový pozitivní vývoj ve většině zemí, a to směrem k zařazení sexuálního a reprodukčního zdraví do veřejného zdravotního pojištění, a tedy k hrazení moderní antikoncepce, a to včetně minimálně jedné z metod LARC.

Chceme-li se přiblížit vyspělé Evropě, je hrazení antikoncepce (nebo alespoň částečné přispívání) z veřejného zdravotního

PARAMETR NEŽÁDOUCÍCH GRAVIDIT

Při pozorném studiu atlasu si čtenář správně povšimne, že v něm není uveden parametr nežádoucích gravidit vyjádřených počtem interrupcí na počet žen fertillního věku a že některé země s nízkým abortion-rate hodnotí hůře než země s vysokým počtem interrupcí.

Tento parametr v Antikoncepčním atlasu vskutku není. Je tomu tak proto, že nízký abortion-rate v dané zemi není podle expertní skupiny odborníků EPF relevantním faktorem, protože pakliže je v dané zemi legislativa striktní, ženy za provedením interrupce cestují do jiné země, takže první země (restriktivnější) má nízký abortion-rate, zatímco druhá (liberálnější) vyšší. Rovněž striktní politika vůči interrupcím může rezultovat v nebezpečné interrupce (unsafe abortions), které se pak nepromítanou do abortion-rate dané země. Z toho důvodu atlas hodnotí pouze legislativu, ne počet interrupcí v dané zemi ani množství žen užívajících antikoncepci.

pojištění, a to ideálně pro všechny nebo alespoň selektivně pro zranitelné skupiny populace (adolescenti do 25 let věku, nízkopříjmoví, nezaměstnaní apod.), hlavní cestou, kterou bychom se měli ubírat.

LITERATURA

1. Greguš J, Heřman H. Antikoncepční atlas Evropy 2022: kritické hodnocení situace v České republice a na Slovensku. *Gyn Por* 2022;6:85–88.
2. European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights. Launch of the EPF Contraception Policy Atlas Europe 2023. EPF. Brusel 2023 [online] [cit. 31. 3. 2023]. Dostupné na: <https://app.livecasts.eu/launch-of-the-epf-contraception-policy-atlas-europe-2023/program>
3. European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights. European Contraception Policy Atlas 2023. EPF. Brusel 2023 [online] [cit. 31. 3. 2023]. Dostupné na: https://www.epfweb.org/sites/default/files/2023-02/Contraception_Policy_Atlas_Europe2023.pdf
4. European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights. European Contraception Policy Atlas 2017. EPF. Brusel 2017 [online] [cit. 31. 3. 2023]. Dostupné na: https://www.epfweb.org/sites/default/files/2020-05/map_cci-english_hires_1%20%281%29.pdf
5. European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights. European Contraception Policy Atlas 2022. EPF. Brusel 2022 [online] [cit. 31. 3. 2023] Dostupné na: https://www.epfweb.org/sites/default/files/2022-02/CEptionInfoA3_EN%202022%20v10_0.pdf

Mgr. MUDr. Jan Greguš

Centrum ambulantní gynekologie a primární péče, Brno
jangregus@seznam.cz

Doručeno do redakce: 24. 7. 2023

Přijato po recenzi: 30. 7. 2023